№ 2 ԿԻՐԱԿԻ, 3 ՅՈՒՆԻՍԻ

ԲՈՒԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . . . 6 ռուբ.
Եռամսեայն . . . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՔԱՔԱՀԱՄԱՐԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . . . 7 ռուբ.

«ՀՈՐԻԶՈՆ»-ի գրասենեակը խնդրում է 1916 թ. համար բաժանորդագրուել ցանկացողներից, մեր աշխատանքներին դիւրութիւն տալու համար ՕՐԱՌԱՋ ԳՐԻԼ, և չպատել անպատճառ մինչև տարեայ վերջը։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆԻՎՈՒՄ

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԵԿ (կարելի է և մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան անհետեւանք։
ԱՆՀՆՏԻՍԱՆՔ.

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴՈՒՆԻՎՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵՁՈՒՎ.—1-ին երեսի վրայ առաջ (պատահա) 10 կոպ., գովկասեայ դուրս՝ 20 կոպ., 4 էջ երես 5 կոպ., գովկասեայ դուրս՝ 10 կոպ.։

ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՎՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Солоакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57.
Կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ԲԱՑԻԱԾ Է 1916 ԹՎԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ՀՈՐԻԶՈՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆՆ Է ԹՈՒՍԱՍՑԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

12 և 11 ամիս	10 և 9 ամիս	8 ամ.	7 ամ.	6 ամ.	5 ամ.	4 ամ.	3 ամ.	2 ամ.	1 ամ.
10 ռուբլի	9 ռուբլի	8 ռբ.	7 ռբ.	6 ռբ.	5 ռբ.	4 ռբ.	3 ռբ.	2 ռբ.	1 ռբ.

Արտասահման տարեկան 12 ռ., կէս տարին՝ 7 ռուբլի

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵ ԸՆԴՈՒՆԻՎՈՒՄ

Կարելի է վճարել նաև մաս-մաս. տարեայ սկզբին 4 ռուբ., մայիսի 1-ին 4 ռուբ., սեպտեմբ. 1-ին 2 ռուբլի։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 կոպ. (կարելի է մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան անհետեւանք։

Ցատուկ թղթակիցներ կունենանք Պետրոգրադում, Մոսկուայում, Նոր-Նախիջեւանում, Թէհրանում, Թաւրիզում, Վանում, Եւրոպական և Ամերիկեան խոշոր կենտրոններում և Կովկասի բոլոր անկիւններում։

Հրատարակ. «Լոյս» Ընկերութեան
Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Հիմնադիր-կարգադրիչ՝ Հ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նարարեան
Ընդունում է հիւանդներ
կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկուայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը։
Սոլոլակ, Ռուիշչևսկայա փող. № 1.
705 Հեռախօս 10—58։ 100—49

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերցուել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։
Առաւօտ. ժամը 10—12-ը։
Երեկոյեան » 5—7-ը
Бебутовская ул., № 26. 3-рд օրիորդաց գիմնազիայի կողքին։
849 50—35

ԲԺԻՇԿ
Ղ. ՄԱՏՈՅԵԱՆՑ
Ընդունում է հիւանդներ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ ՀԻՒԱՆԴ.
Ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7-ը։
Սոլոլակ, Լերմոնտովսկի փող. № 23.
865 50—27

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
Այնքի առաջ ունենալով, որ Թիֆլիսում գտնուող Մուսի նորեկ գաղթականների մի խումբ գտնուում է վերջին ծայր անմխիթար դրութեան մէջ, որոշել է անմիջական օգնութեան հասնել։ Ինկատի առնելով տօների մօտիկութիւնը, դիմում է հասարակութեան բարեհաճ աջակցութեան և խնդրում՝ օգնել, ով ինչով կարող է և որքան կարելի է շուտ, որպէսզի նրանք ևս անժամն չմնան այս ընդհանուր տօնից։
Նէրներ՝ դրամ, հագուստեղէն, ուտելիք, շաքար, թէյ, մրգեղէն և այլն, ընդունուում են ամեն օր. Лермонтовская, № 12, Օրիորդաց կոմիտէի գրասենեակ, առաւ. 11—2 ժ., երեկ. 6—7։
6 1—1

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների։
Ընդունելութիւնը առաւ. ժ. 12—1-ը, երեկոյեան 5—7-ը։
Հասցէ՝ Елизаветинская, № 1, Տելեֆոն № 9—94։ 909 25—23

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
Պ. Ե. ՐԵԾԵՏՆԻԿՈՎ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ հիւանդութիւնների.
Հիւանդներին ընդունում է ժամը 3-ից մինչև 5-ը, տներն այցելում է երեկոյեան ժամը 5-ից։ Արտիլերեան փողոց, տուն Դեսնջեանցի (Եոլմ Զեստի շարքում)։ 924 50—28

ԲԺԻՇԿ
ՅՈՎ. ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ
Նախկին օրդինատոր Օդեսայի համալսարանի կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան կլինիկայի։
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան։ Ընդունում է հիւանդներին բացի կիրակիից ամեն օր, առ. ժ. 1—3 և երեկ. ժ. 5—7։
Հասցէ՝ Саперная ул., № 35, հեռախօս № 16—83. 1038 50—10

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Գլուխ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործած մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։
Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերէուլկից։ 100—65 727

Ժողովրդական Տուն
Երկուշաբթի, յունուարի 4-ին «Լոյս» ընկերութեան դպրոցի օգտին կը կայանայ վեցերորդ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ
ԵՒ
ԱՆԳՈՐԾ ՄԱՆՈՒԿ
Մանկական օպերա 1 գործ., երաժշտ. Դ. Ղազարեանի։
Ղեկավարութեամբ Ե. Մարգարեանի և Դ. Ղազարեանի։
Մասնակցութեամբ (ջութակ) Դարդաշեանի, Խալաֆի և Նէյմանի (դաշնամուր), Բոստանջեան քոյրերի։
Նուագակցում է օր. Բանկայայ։
Սկիզբը առ. ժամը 12-ին։
Կարգադրիչ՝ Տ. Մ. Միլեան
5 1—1

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ «ՊԱԼԱՍ» ԹԱՏՐՈՆ
Այսօր, կիրակի, յունուարի 3-ին
Հայ դրամա-օպերետային առաջին գեղարուեստական ընկերակցութիւնը
ՎԵՐԶԻՆ ԱՆԳԱՄ ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒՄ
Կը ներկայացնէ Ուզէիր-բէգ Հաջիբէկովի
ԱՍԻԱԿԱՆ ՈՒՐԱԽ ՕՊԵՐԵՏ
ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ
4 գործ. Թարգմ. Ս. Կարապետեանի (Անսամբլը փոփոխուած)
Արևելեան երաժշտախումբը Թարգմանչի ղեկավարութեամբ։
ՍԿԻԶԲԸ 8 ԺԱՄԻՆ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ
Տեղերի գները 1—50-ից մինչև 30 կ. (տոմսակները կասսայում)
Խմբի լիազօրներ՝ Ղազարեան եւ Փիրումեան
1—1 6

ԹԷՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱՏԱՊԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՒՆՆԵՐՈՎ. Թոքախտ, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարները լուսաւորուած ՇԱՆԹԱՑԻՆ ԲԵՆԶԻՆԻ հաստատութիւնով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբութովսկայա 23, հեռ. № 7—92։
1108 25—1

Կորուած է յունուարի 1-ին ուղղիչներին Գոլովինսկի պրոսպեկտի և Կրուզենշտերնսկի փողոցի անկիւնում, Զիչկինի մագազինի մօտ արծաթէ ռեդիկիւլ ծածկած մոնոգրամներով։ Խոնարհաբար խնդրում եմ գտնողին դրամը վերցնէ իրեն, և բացի դրանից, բաւական լաւ վարձատրութեամբ վերադարձնէ ինձ ռեդիկիւլը հետեւեալ հասցէով՝ Նիժեգորոդսկի փող. 38/23 Լեխտ, ժամը 2½-ից մինչև 3½-ը։
4 1—1

ԹՐՔԱՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՈՒՆ

Հոգիս տխուր է վիշտով և կարօտով... Մոսկալի տարին, տարին արհաւիրքներու և արիւնի, տարին՝ որուն մէջ արձանացան մեծ և եղերական շարժումները մեր ոգորումներուն, որուն մէջ ծագեցան մեր յոյսերու ամենագեղեցիկ առաւօտները և որուն մէջ միանգամայն հնչեցին մեր ամենէն դաժան ժամերը, տարին ակնկալութեանց, սուգի և անձկութեան կը լրանայ և կը փակուի ինքն իր վրայ հսկայական դատբանի մը նման։

Հոգիս անձկալի կը հսկէ այս գիշեր, և վերյիշելով տօնական և դաւթի խաղանները, երբ միասին ու հաւաքուած կը դիմաւորէինք նոր տարին, անիկա կը սուրայ դէպ ի ձեզ, ո՛վ իմ մարի եղբայրներս, աքսորեալ կամ սպանուած, դէպի ձեզ, դէպի հեռաւոր և անծանօթ վայրերը ձեր զողգոթաներուն։

Ինձի համար հաւաքական և տարտամ զժբախտութիւն մը չէր ներկայացներ բնաւ, այլ ձեզ ամեն մէկդ առանձին կը յիշեմ, ու ամեն մէկդ համար առանձին կը տառապիմ և ձեր իւրաքանչիւրին ցաւը անսահման և անճնող, կը սգաւորէ բոլոր հորիզոնները իմ յոյսերուս և հաւատքներուս։

Եւ մենք գարերու ընթացքին ճնշուած պիտի մնանք ձեր անմխիթարելի սուգովը։

Կարծիք տակաւին, թէ աքդէն իսկ ազատագրուած էք կեանքի շղթաներէն։ Մը զնամներուն խորքին մէջ, թշնամիին անողոք և նախատական նայուածքին ներքև կոգեւորիք, և ձեր ազնուական և լուսաւոր հոգին մինչ խաւարի մէջ է, որ կը պպզայ։ Կը յիշէք ձեր տարագիր եղբայրները և ձեր վշտահար մտածումները կը դիմաւորեն երբէք մեր անձկալի և խրոովիալ սպասումները և հոգերը։ Գիտէք, որ մենք դժբախտ վերապրողներս յարատեւօրէն կը տառապինք չարչարանքովը ձեր անկարելի կեանքերուն և ձեր եղերական մահերուն։

Ու ձեզմէ ո՛վ արդէն իսկ հաշակնց մահը. մահը զարհուրելի, մահը քաջալերելի, ուր ձեր վերջին և մարգարէական նայուածքները մարեցան ձեր դահիճներուն բարձրացած բազուկներուն վրայ։

ՕՐԻԱՑ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում Զերնովիցի հիւսիս-արևելեան կողմը Թշնամին ստիպուած է եղել պարպել խրամատների մի մասը, որն և գրաւել են ռուսները։—Կովկասեան ճակատում տեղի ունեցած կռիւների ժամանակ ռուսները գերի են վերցրել քան 300 թիւրք ասկեար, 4 թնդանօթ և մեծ թիւով ռազմամթերք։—Արճէշի հիւսիս-արևմտեան կողմը յետ է շպրտուած քրդական մի խոշոր զօրախումբ։

Սև-ծովում ռուսաց ականակիրները ոչնչացրել են թիւրքական վնասուած մի սուզանաւ և երկու ածխակիր առագաստանաւ։

Անգլիացիները շարունակում են Դարդանէլի նաւապաշարումը։

Բալկաններում անգլո-ֆրանսիական զօրքերը պայթեցրել են Ստրումայի վրայ գտնուած կամուրջը և Սոլուն—Գոլիս երկաթուղու միւս կամուրջները յունական հողի վրայ։

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է, որ այսօր, կիրակի, յունուարի 3-ին, ցերեկուայ ժամը 1-ին Վանքի մայր տաճարում կատարուելու է հոգեհանգիստ Պետրոգրադում դեկտեմբերի 28-ին վախճանուած Ընկերութեան պատուաւոր անդամ
ԳԷՈՐԳ ՉՄՇԿԵԱՆԻ
մահուան առիթով։
865 մանուան առիթով։ 1—1

Հայ Դերասանական Ընկերակցութիւնը ցաւօք սրտի յայտնելով հայոց Թատրոնի հիմնադիր յայտնի դերասան
ԳԷՈՐԳ ՉՄՇԿԵԱՆԻ
մահուան մասին, խնդրում է պատուել նրա հոգեհանգիստը, որ կատարուելու է Վանքի մայր եկեղեցում ամսոյս 3-ին, կիրակի օրը ա. պատարագից յետոյ ժամը 1-ին։
867 1—1

Նոր-Բայազէտցի Արշակ և Տիգրան Վարդանեան Աղաջանեանցները ցաւօք սրտի յայտնում էն իրենց ազգականներին և բարեկամներին առաջինը իր անմոռանալի ամուսնի և երկրորդը իր սիրելի հարսի՝
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆ
ԱՂԱՋԱՆԵԱՆՑԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ անցած տարեայ դեկտեմբերի 30-ին։ Յուղարկաւորութիւնը դէպի Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցին առաւօտեան ժամը 10½-ին, թաղումը ամսոյս 3-ին Խոջիվանքի գերեզմանատանը (Католическая 15)։
1111 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Երկուշաբթի, յունուարի 4-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
ԵՐՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ԱՅՍ ՍԵԶՈՆԻՆ
ՀԻՆ ԱՍՏՒԱԾՆԵՐ
Դրամա 12 պատկերով, Լ. ՇԱՆԹԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ Է ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ
Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշտ 8-ին ✦ ՏԵՂԵՐԻ ԳՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՆ
Տոմսակները ծախուում են միմիայն Թատրոնի կասսայում։ Կասսան բաց է ամենայն օր ժամը 10-ից մինչև 2-ը, երեկոյեան 6-ից 8-ը։
Ռեժիսսեօր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ա. Եղեկեան և Ա. Նազարէթեան
866 1—1

Էլեֆտրո- „ԼԻՐԱ" Թատրոն
3 և 4-ին յունուարի ՆՈՐ ՄԵԾ ԾՐԱԳԻՐ
ԲԷԼԼԱ
Դրամա 3 մեծ մասերից, կովկասեան կեանքից, մասնակցութեամբ յայտնի հայազգի դերասան ՇԱՀԵԱԹՈՒՆՈՒ
ԿՈՒՐՕՐՏ ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԾՈՎՈՒՄ
Տեսարան
ԳԼԽԱՐԿԸ, ԻՆՉ ԷԼ ԱՍԵՆՔ, ՏԵՂԻՆ Է
Կոմիքական
ԱԶԴ. Օրերս պիտի ցուցադրուի մեծ ազմուկ հանած «ՓՈՔՐ ՍՊԻՏԱԿ ՍՏՐԿՈՒՀԻՆՆԵՐԸ» նկարը
582 0—93

ԱՈՒԿՑԻՈՆ ԱՃՈՒՐԴ
Կիրակի, յունուարի 3-ին առաւօտ. ժամը 10-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂ. ԼՈՄԲԱՐԴՈՒՄ
Տեղի կունենայ հասարակական վաճառք, պայմանաժամն անցկացրած զրաւ դրած իրերի, որոնք բաղկացած են Թանկարժէք մետաղներից և քարերից, նոյնպէս մետաղեայ ուրիշ առարկաներից, գորգերից, մորթիներից, վերնազգեստներից և կարի մեքենայից։
3—3 1096

ԲԱՑԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1916 Թ.
XI ՏԱՐԻ ԽԱԹԱԲԱԼԱ XI ՏԱՐԻ
Երգիծաբանական սատիրական զուարթիլ պատկերազարդ շաբաթաթերթ։ «ԽԱԹԱԲԱԼԱՆ» լոյս է տեսնում ռուսական և եւրոպական իւրաքանչիւր լաւագոյն թերթերի օրինակով։
Տարեկան գինն է ամեն տեղ 5 ռ., կէս տարուանը—3 ռ., արտասահման—6 ռ.։ Ապառիկ բաժանորդագրութիւն չէ ընդունուում։
Գործակալներն ու բաժանորդագրողները դիմում են հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Редакція „Хатабала" կամ Tiflis (Caucase), Rédaction „Khatabala".
1081 8 5

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 3 յունուարի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԻ ԽՆԴԻՐԸ ՌԱՅԽՍՏԱԳՈՒՄ

Գերմանական ռայխստագի անդամ ս.-դեմոկրատ Լիբկնեխտը հրցապնդում է ուղղել կառավարութեանը Հայաստանի ազէտալի դէպքերի մասին։

Առ այժմ թողնենք կառավարութեան պատասխանը, խօսենք միմիայն ս.-դեմոկրատիայի մասին։

Շատ յարմար ժամանակ է ընտրում ս.-դեմոկրատ պատգամաւորը պաշտպանելու հայերին... երբ Թիւրք կառավարութիւնը արդէն իր գործը վերջացրել է, կամ արել է շատ աւելին, քան պէտք էր գերմանական իմպերիալիզմին... Հայերը մասամբ կոտորուած են, մասամբ էլ քշուած են հենց դէպի այն Միջագետքը, որտեղ պէտք է ապրեն Նրանք, գերման գաղութային քաղաքականութեանը ծառայելու համար... Այսուհետև նորանոր կոտորածները, ըստ երևոյթին, ձեռնտու չեն գերման կառավարութեանը։ Պէտք է սահմանափակել Թիւրք կառավարութեան ոգևորութիւնը, ապա թէ ոչ կիրականանան ոչ թէ գերմանական, այլ զուտ Թիւրքական ծրագիրները։

Շատ խելացի են գերմանական սոցիալիստները։ Երբ հարկաւոր է, երբ ձեռնտու է Գերմանիային, հաշտութեան հարցն են յարուցանում, նախապէս խրախուսած կառավարութեան կողմից։ Պատերազմական աւելի վատ շրջաններում հաշտութիւնը պէտք չէ, և ոչ ոք չի խօսում նրա մասին։ Այժմ էլ յիշել են հայերին... Բայց ինչո՞ւ այդքան ուշ։ Չէ՞ որ կոտորածների բօթը տարածուեց ամբողջ աշխարհում սրանից ամիսներ առաջ։ Խօսեցին Անգլիայում, միջամտեց Ամերիկան, ալեկոծուեց շէյցարիական հասարակութիւնը։ Բայց գերմանական ինտիլիգենցիան, որի ձայնը բացառիկ նշանակութիւն պիտի ունենար, լուռ էր։ Լուռ էր և գերման «սոցիալ-դեմոկրատիան»...

Այժմ արդէն ժամանակն է։ Ժամանակ է դժգոհութիւն յայտնելու, ժամանակ է երևան գալու ոչնչի չպարտաւորեցնող մի «աղնիւ զայրոյթով»։

Բայց ամենասարսափելին այն է, որ հեռագիրը յիշատակում է միայն Լիբկնեխտի անունը։ Ինչպէս։ Մի՞թէ այս հարցում էլ մենակ է Լիբկնեխտը։ Մի՞թէ գերմանական հայրենիքի շահը, այնպէս, ինչպէս հասկանում է այն սոցիալ-դեմոկրատիան, պահանջում է հայ ժողովրդի բնաջնջումը։ Մի՞թէ գերմանական «պրոլետարիատի ազատութիւնը» պիտի կառուցւի Հայաստանի «Genosse»-ների գերեզմանի վրայ... Սարսափելի է մարքսիզմի էւոլիւցիան իր բուն հայրենիքում։ Սա արդէն պատերազմական փոխառութեան խնդիրը չէր, սա Բելգիան չէր, սա քաղաքական պատերազմական խնդիր չէր։ Սա Լուվէնը չէր քարից և թղթից կառուցած։ Սա Նոյնիսկ «Լուզիտանիան» չէր, իր երեք հազար խեղդուածներով։—Սա հարիւր հազարաւոր անմեղների նահատակութիւնն էր, Առաջաւոր Ասիայի մի մեծ և հզօր կուլտուրայի խորտակումն էր։

Եւ Լիբկնեխտը մենակ է... 111 սոցիալ-դեմոկրատների մէջ... Սարսափելի է, անհերևակայելի է..

Հարցապնդում։ Այդ չէ միայն, այդչէ գլխաւորը, որ պիտի անէին, և կարող էին անել գերմանացի «ժիջազգայնականները»։ Պատերազմական երևոյթների մէջ չկար մէկը, որի դէմ բողոքելը աւելի հրամայողական և միաժամանակ աւելի դիւրին և աւելի թոյլատրելի լինէր, քան հայկական աշխարհասասան սարսափները։ Բելգիայի չէզոքութեան խախտման դէմ չբողոքեցին։ Հաւատանք, որ թոյլ չէին տալիս.— առաջնակարգ ռազմական խնդիր էր գերմանական «հայրենիքի» համար։ Բազմաթիւ գազանութիւնների լուրերը չուզեցին պարզել.— հաւատանք, որ չափազանցրած էին, կամ քօղարկած ցենզուրական պայմաններով։ Իսկ հայկական ջարդերը։ Չէ՞ որ սրանք ամեն կասկածից դուրս էին։ Չէ՞ որ ամբողջ աշխարհում խօսում ու գրում էին։ Չէ՞ որ օտարների հաղորդած տեղեկութիւնները արտասպւում էին գերման բուրժուական թերթերում... հերքելու և հասարակական խիղճը քնացնելու համար։ Չէ՞ որ, վերջապէս, երբէք չի կարելի պնդել, որ գերմանական զէնքի յաջողութիւնը և «պրոլետարիատի հայրենասիրութիւնը» պահանջում էին կատարեալ լռութիւն պահպանել այդ հարցի շուրջը։ Մի սահմանադրական թէկուզ գերմանական երկրում, ինչ ասես, որ չի կարելի անել պրոլետարիատի մասայական բողոքը բարձրացնելու համար։ Հնարաւոր էր շատ բան, սկսած մասսայօրէն կազմակերպուած լրագրական բողոքներից, մինչև փողոցային ցոյցերը։ Եւ սրանք չէին կրի բնաւ հակապատերազմական բնաւորութիւն։ Այս միտքը թող պաշտպանեն մանաւանդ նրանք, ովքեր դեռ հաւատում են, թէ Գերմանիան մեղսակից չէ Թիւրքական վայրագութիւններին։ Իսկ մենք կասենք. թէև Գերմանիան մեղսակից է, բայց ջարդերը և մանաւանդ սրանց ծաւալը ճակատագրական անհրաժեշտութիւն չէին ոչ միայն գերմանական ժողովրդի, այլ և կառավարութեան ու կուլտ բանակի համար։

Ս.-դեմոկրատիան պարտաւոր էր բողոքել։ Պարտաւոր էր փողոց դուրս գալ, պարտաւոր էր թէկուզ զոհեր տալ, զէթ իր անկման ամօթը ջնջելու համար։ Բայց նա չարաւ այդ։ Խողի մսի թանգութեան դէմ աւելի կատաղօրէն կուռեց ս.-դեմոկրատիան, քան հայի մսի ամանացածն դէմ... «Լաւագոյն» սոցիալիստն անգամ սպասեց Թիւրքական ոճրագործութիւնների աւարտման... post factum բողոքելու համար։ Այդպէս է, մարդիկ վարժուած են՝ և կուսութիւն պահպանելու, և դրամագլուխ վաստակելու...

Ի հարկէ, կը գայ ժամը։ Գերմանական սոցիալ-դեմոկրատները պատասխան կը տան շատերին, նրանց հետ էլ կենդանի մնացած հայ աշխատաւորութեան ներկայացուցիչներին ապագայ ինտերնացիոնալի ահեղ տրիբունալի առաջ։

Բայց այսօր սոցիալիստ են տակաւին... Մրցիսի սրբազրծութիւն, հրշիսի ապականութիւն...

Ո՞վ պիտի պատմէ մեզ այն գերագոյն տարամը, որ ապրեցանք մեր դաժան և մռայլ Թշնամիներուն հետ դէմ առ դէմ։ Ո՞վ պիտի ըսէ մեզ օրը այն սարսափելի անձկութեանց, որ ծագեցաւ մեր նախասահմանեալ ժարթրութեան հաւատ։ Ո՞վ պիտի ըսէ հանուանները մեր Գողգոթային և այն սարդան վայրերը, ուր մեր ահիններուն Թերևս նոյնիսկ բնութեան մայրական գիրկը զացուցաւ։

Իմ աքսորեալ և սպանուած մտաւորական եղբայրներս, կոգնկոչեմ այս գիշեր մեր սիրելի ու մտերիմ դէմքերը ու անոնք իմ անսահման տխրութեանս ընդմէջէն եղբայրաբար և քաղցրօրէն կուրագնչեն իրենց իմացական և բարձր թախիծով ամբելու խոսվքը իմ հոգիիս։

Ու հիմակ, որ սթափած էք կեանքի քնէն ու ազատագրուած ժարդկային կուրութիւնէն և անգիտակցութիւնէն, հիմակ, որ թափանցեցիք աստուածային և գերագոյն ճշմարտութեան, մեր ոգիները պիտի գտնեն վերջապէս ուղիները մեր անձկալի հոգիներուն և պիտի ըսեն վերջապէս մեզի, թէ այս արիւնի և սուգի մշուշներէն անդին, նոր արշալոյսը, մեր արշալոյսը պիտի ծագի վերջապէս։

Զապէլ Եսայեան

«ՀՈՐԻԶՈՆԻ» ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

(Հեռագրով)

Ռեսարակ, 30 դեկտ.

Դեկտեմբերի 29-ին Աշտարակում կայացաւ Մոսկուայի Հայկական կոմիտէի որբանոցների դպրոցի օրհնութիւնը։ Ներկայ էին Գարեգին վարդապետը, տեղական հասարակութեան, իշխանութեան և փախստականների ներկայացուցիչները։ Նորին Սրբութիւնը իր օրհնութիւնն էր ուղարկել Մոսկուայի Հայկական կոմիտէի կուլտուրական այս նոր ձեռնարկին։ Դպրոցում սովորում են 158 երեխայ. դաստատուները Թիւրքահայեր են։ Դպրոցն իր սեփական շէնքն ունի։

—

Զէբրայիլ (Կարագ. գաւ.) 22 դեկտ.

Մօտ օրերս Զէբրայիլը մեծ իրարանցման մէջ էր ընկել, որովհետև լուր էին բերել, թէ մեր սահմանին մօտենում է 7—8 հազար մարդ Բէյիւք-խանի գիւղերի կողմից։ Ժողովուրդը, սակայն, շուտով հանգստացաւ, եղելութիւնը իմանալուց յետոյ։ Իսկ եղելութիւնը հետևեալն է։

Ահա մօտ 2—3 ամիս է, որ Ղարադաղի աշքի ընկնող խաները վարում դաղի աշքի ընկնող խաները վարում էին իրար հետ անընդատակ կռիւներ, ենթարկուելով փոխադարձաբար Թալանելով խեղճ ու Թշուառ ժողովրդին։ Աւելի կատաղի Բէյիւք-խանի և Արշադ-խանի միջև վարուող կռիւները։ Գարտուած Բէյիւք խանը Թագնուել է հեռու մի սարի լանջում, Թողնելով խեղճ ժողովրդին Արշադի քմահաճոյքին, որը ոչ Թէ միայն քշում է նրանց նախիրը և Թալանում միւս արբանց նախիրը, այլ և կրակի է մատնում բոլոր տները և, ի միջի այլոց, Բէյիւք-խանի տունը։ Ժողովուրդը Թափուել է Արաքսի ափերը, իսկ շատերն էլ Արաքսի մէջ եղած կղզիներումն են պատսպարուել, որ գոնէ իրենց գլուխն ազատեն։

Աղէտը մեծ է և աղէտեալներն էլ անօգնական։

Այսօր հաստատ լուր հասաւ, որ Բէյիւք-խանը հաւաքել է 800 ձիաւոր և յարձակուել Արշադի վրայ, որպէսզի վրէժ լուծէ։ Ուրեմն եթէ այս անգամ յաղթողը Բէյիւք-խանը լինի, կը Թալանեն այժմ Արշադի գիւղերը։

Բէյիւք-խանը յայտնի ռէակցիոներ Թահիմ-խանի որդին է և Ղարադաղի ամենազգեցիկ խաներից մէկը։ Նա դեռ Սարիղամիշի օրերին բացարձակապէս պատրաստւում էր և ասում իր շրջապատողներին, որ Կարեազդիի ամբողջ գաւառը և Շուշու գաւառի մի մասը՝ սկսած Ֆանքենդի աւանից՝ իրենն է, ուստի առանց ժամանակ կորցնելու շտապել էր Թաւրիզ տաճկաց զօրքի առաջ և միևնոյն ժամանակ իր «ծառայութիւնն» էր առաջարկել ռուսաց կառավարութեանը։ Նոյն օրերին նա ագիտացիա էր մղում մեր գաւառում յօգուտ Թիւրքիայի։

Ա. Տեր-Ցարուրիւնեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ՀՐԱՄԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ՆԱԻԱՏՈՐՄԻՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 31 դեկտ.—Անցաւ 1915 թուականը, լի իմ փառապանծ զօրքերի անձնուէր գործունութիւններով։ Թւով ուժեղ և ամեն այն միջոցներով հարուստ Թշնամու դէմ մղած ծանր կռիւի մէջ նրանք յոգնեցրել են նրան և իրենց կրծքով, հայրենիքի անյաղթ վահանի պէս, դադարեցրել են Թշնամու խուժումը։ Նոր 1916 թուականի նախադռանը ես ուղարկում եմ իմ ողջոյնս ձեզ, իմ քաջարի զօրականներ։ Սրտով ու մտքով ձեզ հետ եմ կռիւների մէջ և խրամատներում։ Ամենաբարձրեալի օգնութիւնն եմ հայցում ձեր աշխատանքների, արիութեան և քաջութեան համար։ Յիշեցէք, որ առանց վճռական յաղթութիւն տանելու Թշնամու դէմ մեր թանկագին Ռուսաստանը չի կարող ապահովել իր համար անկախ կեանք և իրաւունք՝ իր աշխատանքից օգտուելու, իր հարստութիւնները զարգացնելու։ Ուստի համակուեցէք այն գիտակցութեամբ, որ առանց յաղթութեան հաշտութիւն չի կարող լինել և չպիտի լինի։ Ինչպիսի ջանքերի ու զոհողութիւնների գնով էլ որ լինի, մենք պէտք է յաղթութիւն տանք հայրենիքին։ Վերջին օրերս ես ողջունեցի Մոլոդեչնոյի և Վիլէյկայի դաշտերում սեպտեմբերեան կռիւների մէջ փառաւորուած մի քանի գնդերի։ Սրբոտվս զգում էի, որ ամենքը և ամեն մէկը ձգտում և պատրաստ է մինչև վերջը կատարել իր սուրբ պարտքը հայրենիքը պաշտպանելու համար։ Ես մտնում եմ Նոր Տարին հաստատապէս հաւատալով Ամենակալ ողորմութեանը, ամբողջ ռուս ժողովրդի հոգեկան հզօրութեանը, անյողդողդ հաստատամտութեանն ու հաւատարմութեանը և իմ բանակների ու նաւատորմի զինուորական քաջութեանը։

Իսկականի վրայ Նորին Կայսերակաց Մեծութեան սեփական ձեռքով գրուած է՝

«ՆԻԿՈԼԱՅ»

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ԾՏԱՐԻՑ

31 դեկտեմբերի

Արեւմտեան ճակատ.—Գալիցիայում Ստրիպայի միջին հոսանքի վրայ թշնամին ձիւնաբեր փոթորկի պաշտպանութեան տակ երկու անգամ փորձ արաւ յարձակման դիմելու Դորբոպոլի շրջանում, բայց երկու անգամն էլ յետ մղուեց կրակով։ Այս շրջանում Զերնովիցի հիւսիս-արևելեան կողմը թշնամին ստիպուած էր պարպել խրամատների մի մասը, որը և գրաւեցինք մենք։

Սեւ-ծով.—Դեկտեմբերի 29-ին մեր ականակիրները ոչնչացրին Անատոլիայի ծովեզերքին թնդացած թշնամու մի սուզանաւ. նոյն ականակիրները ոչնչացրին քարածուխով բեռնուած երկու առագաստանաւ։

Կովկասեան ճակատ.—Արխաւէ գետի հովտում մեր կրակով ցրուի տուինք Թիւրքական մի զօրախումբ, որը ամրացնում էր դիրքերը։ Արճէշի շրջանում, Թաւսիւնեկ գիւղի մօտ ընդհարումներ են տեղի ունենում քրդական խոշոր ոյժերի հետ։

1 յունուարի

Արեւմտեան ճակատ. — Փոփոխութիւններ չկան։

Կովկասեան ճակատ.—Ճակատի վրայ տեղի ունեցած կռիւների ժամանակ մենք գերի վերցրինք աւելի քան 300 Թիւրք ասկեար և խլեցինք թշնամու 4 թնդանօթ մեծաթիւ հրանօթների արկղներով և ռազմամթերքով։ Արճէշ քաղաքի հիւսիս-արևմտեան շրջանում առաջացող քրդական զօրախումբը յետ է շպրտուած դէպի արևմուտք։

ՑԱՀԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 30 դեկտ.— Հաղորդում են, որ ընկղմուած «Կարմենն» շոգենաւից վերցուած գերիների ցուցմունքներից աշխուել է իմանալ հետաքրքրական տեղեկութիւն՝ անցեալ նոյեմբերի վերջերը Գոլսից ուղարկուած երկու թնդանօթակիր նաւերի նպատակի մասին։ Թնդանօթակիրները մեր հրաման են ստացել վերցնել ափին կառուցած Թիւրքական սուզանաւը, բայց չկարողացան գործադրել հրամանը, քանի որ, ինչպէս յայտնի է, երկուսն էլ ընկղմուեցան ռուսական ականանաւերի կողմից, որոնք գտնուում էին առաջին կարգի նաւապետ իշխան Տրուբեցկու հրամանատարութեան տակ։ Ոչնչացած տեղերում Թուրքերի նոր ականներ հիմնելու վրայ, ծովում շրջող մեր ականանաւերը, մօտեցան այն վայրին, ուր, համաձայն գերիների ցուցմունքների, գտնուում էր սուզանաւը, որին իսկապէս երևան հանեցին Մելենի գեղեցիկ ծովածոցի մօտ, որից յետոյ սուզանաւն ոչնչացուեց մեր թնդանօթային կրակով։ Նոյն օրը միևնոյն ականանաւերը ընկղմեցին 2 Թիւրքական ածխակիր առագաստանաւ։ Նաւաստիներից 5 հոգի գերի վերցրինք։

ՍՈԼՈՒՆ, 31 դեկտ.—Անգլիացիները Հելեսի հրւանդանը պարպելուց յետոյ գրաւեցին Իմբրոս ու Լիմնոս կղզիները և շարունակում են Դարդանէլի նաւապաշարումը։

ՍԵՒԱՍՏՈՊՈԼ, 31 դեկտ.—Ռուսական ականանաւերը բռնեցին Անատոլիայի ածուխի ռայոնում երկու առագաստանաւ, որոնք գնում էին Գոլիս։ Ածխակիր նաւերն ընկղմուած են և Թիւրքերը գերի վերցուած։

ԲԱԼԿԱՆՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՐԻԶ, 30 դեկտ.—ԱԹԷՆՔԻՑ հաղորդում են. Դաշնակից պետութիւնների դեսպանները երեկ յունաց կառավարութեանը յանձնեցին հետևեալ յայտագիրը. «Դաշնակից պետութիւնների կառավարութիւններն ԱԹԷՆՔԻ իրենց ներկայացուցիչներին յանձնարարել են յայտնել ի գիտութիւն յունաց կառավարութեան, որ նրանք իրենց մարդասիրական պարտքն են համարում Ալբանիայում գտնուած սերբիական բանակի մի մասը կարելոյն չափ շուտով փոխադրել Ալբանիայի ծովեզերքին մօտիկ գտնուած որև է տեղ՝ ազատելու համար քաջարի սերբ զինուորներին սովից և ոչնչացումից։ Փոխադրութեան պայմանները բազմակողմանի կերպով քննելուց յետոյ դաշնակից կառավարութիւններն այն եզրակացութեան յանգան, որ միմիայն Կորֆու կղզին կարող է լինել ամենայարմարը սերբիական զօրքերի սանիտարական կացութիւնը ապահովելու, նրանց արագօրէն փոխադրելու, նմանապէս և նրանց ուտելիքի մթերքներ մատակարարելու տեսակէտից, և Յունաստանը չի հակառակիլ Կորֆու կղզին փոխադրելու սերբերին ու նրանց դաշնակիցներին, որոնք միայն կարճ ժամանակով կը մնան այդ կղզում, որտեղ բնակչութիւնն անտարակոյս արժանի բարեացակամ ընդունելութիւն ցոյց կը տայ։ Ինքն ըստինքեան հասկանալի է, որ այս դէպքում ոչ մի զրաւման մասին խօսք անգամ չկայ։ Դաշնակից պետութիւնները ամեն տեսակ երաշխաւորութիւններ են տուել յունաց կառավարութեանը ինչպէս Կորֆու կղզու, այնպէս և յունական հողի մնացած մասերի վերաբերմամբ, որոնցից անգլո-ֆրանսիական զօրքերը ժամանակաւորապէս օգտուել են ներկայ պատերազմի սկզբից»։

ՊԱՐԻԶ, 31 դեկտ.—Արևելեան ճակատ։ Նշանաւոր ոչինչ չի պատահել։ Ցունական սահմանի վրայ մեր պաշտպանութեան ընդհանուր ծրագրի անհրաժեշտութիւնից ստիպուած մենք պայթեցրինք երկաթուղու կամուրջները Դեմիր-Հիսարի և Կիլինարի մօտ։

ՍՈԼՈՒՆ, 31 դեկտ.— Անգլո-ֆրանսիական զօրքերը երեկ պայթեցրին Սարուսայի վրայ գտնուած կամուրջը և Սոլուն-Գոլիս երկաթուղու միւս կամուրջները յունական հողի վրայ։ Այսպիսով արևելեան Մակեդոնիան կըտրուած է Ցունաստանից։ Դաշնակիցները դիմել են այս միջոցին, որպէսզի թոյլ չտան բոլգարներին անցնելու արևելեան սահմանից, որտեղ անսովոր զօրաշարժ էր նկատւում։

Բոլգարական 9-րդ, 10-րդ և 11-րդ դիւիզիաների զօրքերը գերմանական համազգեստ են հագնում։ Երեկ Սոլունում ափ հանեցին հնդիկ զօրքերի խոշոր մասեր թնդանօթներով, օդաքարերով և աւտոմոբիլներով։

Հասաւ Մարսէյլից «Օդեսսա» շոգենաւը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 30 դեկտ.— Հարաւային Պարսկաստանից լաւ լուրեր են ստացուած։ Ռուսական և անգլիական հիւպատոսները, որոնք 3 շաբաթ առաջ հեռացել էին Ֆիրմանից, դժուարին ու վտանգաւոր ճանապարհորդութիւնից յետոյ անվնաս հասան Բենդեր-Աբբաս։ Այն զրոյցների մասին, թէ Շիրազի նահանգապետ Ղաւամէն, որ ղեկավարում է պարսկական կառավարական զօրքերը՝ Գերմանիային ու Թիւրքիային ծախսած ժանդարմների ու դեմոկրատների դէմ, հակառակորդների ճնշող ոյժերով իբր ջախջախած է և Շիրազից փախած, պարզուեց, որ Ղաւամը, իսկապէս, ստիպուած էր պարպել Շիրազը, սակայն նորից իր շուրջը հաւաքեց զինուած ոյժեր և վերսկսեց ակտիւ գործողութիւններ Գերմանիայի և Թիւրքիայի կողմնակիցների դէմ։ Զրոյցների համաձայն, Շիրազի անգլիական ու ռուսական զօրքերը, որոնց մասին վաղուց տեղեկութիւն չկար, անվնաս են մնացել։ Ինչպէս յայտնի է, անգլիական զօրքերը լեռներն են տարուած ապատամբների կողմից։ Ըստ երևոյթին, ռուսական հիւպատոսական գործակալը Շիրազում է թողած՝ ռուսական գաղութի մէջ։

ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ, 30 դեկտ.—Համայնքների պալատ։ Զինուորական պարտադիր ծառայութեան օրինագծի վիճաբանութիւնները վերսկսեցին։ Ընդհանուր զինուորական ծառայութեան օրինագիծի քննարկութիւնը կատարուեց խանգարումներ։ Ամենագիծն բնդունուեց երկրորդ բնթերցանութեամբ՝ մեծամասնութեամբ 431-ի 39-ի դէմ։ Քննարկութեան արդիւնքն ընդունուեց հաւանութեան փոթորկալի նշաններով։ Փոքրամասնութիւնը կազմում էին ռադիկալներն ու բանուորական կուսակցութեան անդամները։

Կաբինետի կազմին պատկանող բանուորական ներկայացուցիչները յայտնեցին իրենց հրաժարականը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՏՈԿԻՕ, 31 դեկտ.— Հանդիսաւոր հաշին Մեծ Իշխանն ու կայսրը բանակաւոր խօսեցին։ Մեծ Իշխանն ասաց. «Պարտք եմ համարում ձեզ կայսերական մեծութեան ներմ շնորհակալութիւն յայտնել ձեր ողորմած խօսքերի համար։ Երջանիկ եմ, որ ինձ է յանձնարարուած ներկայանալ ձեր մեծութեան, որպէս զի հաղորդեմ ձեզ ձեր զահակալութեան հանդէսի առթիւ իմ ինքնակալ Տիրոջ շնորհաւորութիւնը և Նրա ամենաջերմ համակրութեան ու անկեղծ բարեկամութեան զգացմունքները։ Ձեր մեծութեան ինձ ցոյց տուած սրտագին ընդունելութիւնը, և այն բարձր պատանդանը, որին արժանացրիք ինձ, Թանկագին են մանաւանդ նրա համար, որ նրանք պերճախօս արձագանք են դտնում ամբողջ եռապնդական ժողովրդի բարեկամական համակրութեամբ դէպի իմ հայրենիքը՝ պատերազմի սկզբից ի վեր։ Կարող եմ վստահիլ ձեր կայսերական մեծութեան, որ ձեր մեծութեան կառավարութեան կողմից իմ երկրին նշանաւոր ծառայութիւնները ռուս կառավարութեան մէջ խորին երախտագիտութեան զգացմունք են առաջացնում և անջնջելի հետք կը թողնեն մեր ժողովուրդներու բարեկամական յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ, թոյլ տուէք բաժակ առաջարկել ձեր կայսերական մեծութեան և նորին կայսերական մեծութիւն կայսրուհու և ձեր ամբողջ օգստոսափառ գերդաստանի կենաց և ջերմ ցանկութիւն յայտնել ամբողջ եռապնդական քաջարի ժողովրդին։

ՏՈԿԻՕ, 31 դեկտ.—Գիշերով, մինիստր-նախագահ Օկումայի պալատին վերադարձին, մի չարագործ ռումբ ձգեց, որ անցաւ Օկումայի աւտոմոբիլի վրայից՝ առանց պայթելու։ Ցետոյ ձգած երկրորդ ռումբը պայթեցաւ սակայն աւտոմոբիլն արդէն աջողել էր հեռանալ։ Ռումբը ինքս չպատճառեց։ Զարագործը փախաւ։

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ 1915 Թ.

II

Եէչօի մահը, կարծես, խորհրդանիշ եղաւ։ Նրանից յետոյ էլ մենք ուրախ օրեր չտեսանք։ Մեր գնդերը, որոնք անվանելի մի զօրութեամբ առաջ էին մղւում Տարօնի հայութիւնը փրկելու համար, ստիպւած կանգ առան Նպատակէտից մի քանի ժամ հեռու։ Թշնամին կարողացել էր խոշոր ուժեր հաւաքել և զօրեղ գրոհով ստիպել ռուս բանակին յետ քաշւելու։ Բասենից մինչև Վասպուրական՝ ամբողջ ռազմագծի վրայ՝ կատաւրւեց ընդհանուր մի նահանջ, աւերելու ու տրորելու այն ամենը, որ դեռ կենդանի էր Մացել։ Քանդւեց կենսուրախ Վասպուրականը, դատարկւեց Վանայ լճի ամբողջ հարաւակողմը, նորից շարժւեց Ալաշկերտը։ Հարիւր յիսուն հազարանոց բնաւեր ու սարսափահար մի բազմութիւն՝ թողած ամեն ինչ՝ խուժեց դէպի Ռուսաստան։

Այս նահանջի մանրամասնութիւններն ու թողած սարսափելի տպաւորութիւնը յայտնի են բոլորին։ Ցուսալքումի ու վհատութեան օրեր էին դրանք։ Ամեն ինչ սև էր երևում. կարծես էլ ապագայի համար յոյսի ոչ մի նշոյլ չէր Մացել։ Այս տրամադրութիւնն անդրադարձաւ և կամաւորական գնդերի վրայ, որոնք յանկարծական փոթորկից ծէն-ծէն եղած՝ շրջուած էին զանազան կողմեր։ Տարերային աղէտի հանդէպ փետուրի պէս անկօր գտնւեցին և ղեկավարներից ոմանք։ Կամաւորներից շատերն ընտանեկան կամ անձնական հոգսերով ծանրաբեռնւած և կամ թուլանալով թողին շարքերը։ Մի պահ ստեղծւեց շատ խառնակ ու երեխայական վիճակ։

Բարեբախտաբար, կամաւորական շարժման մէջ այդ շրջանը շատ կարճատև եղաւ։ Հաւաքածից շշմած ժարդիկ սթափւեցին. նորից սկսւեց վերակազմութեան մի եռուն աշխատանք։ Կարճ ժամանակից գնդերն արդէն պատրաստ էին դարձեալ կուի դաշտ անցնելու։ Այս անգամ կամաւորների սիրտն էր վառում և մի նոր զգացում՝ վրէժի, փոխհատուցման ծարաւը, որ շտապեցնում էր նրանց դէպի կռիւ։ Գոյութիւն ունեցող չորս գնդերին աւելացաւ և մի նորը՝ Իշխանի հրամանատարութեան տակ, որն արդէն իր մարտական մկրտութիւնն է ստացել Ոստանի շրջանում։ Հիմք դրւեց և մի ուրիշ գնդի՝ Վարդանի ղեկավարութեան տակ։

Գնդերի ներքին կազմակերպութիւնը համեմատաբար բարելաււեց, պարենաւորման, հագուստի և սնունդի մատակարարման գործը կանոնաւորւեց, որով հիւանդացողների և կուի վայրից հեռացողների տոկոսը զգալի կերպով պակասեց, պակասեցին նաև դանդատն ու տժգոհութիւնը մարտիկների մէջ։

Այսպիսով, Վանի աղէտից յետոյ կամաւորական գործը ոչ միայն չթուլացաւ, այլ՝ հաւաքի ազդեցութեան տակ՝ աւելի ևս ամրացաւ ու ծաւալւեց։ Այժմ մենք կուի դաշտում ունինք . . . . . .

. . . . . .

Նրանք շարունակում են իրենց աշակցութիւնը ռուս բանակին։ Նրանք պատաւոր կերպով կատարում են այն պարտականութիւնը, որ նրանց վրայ է դրել հայ ժողովուրդը։

Պատերազմի դաշտից շարունակւում են հասնել տեղեկութիւններ մեր գնդերի ունեցած կռիւների մասին։ Մի երկու շաբաթ առաջ էր, որ Արճէշի մօտ առաջին գունդը ուժեղ ընդհարում ունեցաւ թրքերի հետ և նրա գործը յիշատակւեց Բարձրագոյն Հրամանատարի պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ։ Իսկ մի քանի օր առաջ Բեռու ձիաւորները սաստիկ ջարդ տւին քրդական հրոսակախմբերին և հարուստ աւար ձեռք ձգեցին։ Ռուս բանակի յառաջխաղացման հետ մեր գնդերն էլ խորանում են Թշնամու երկրի ներսները՝ միշտ Մացով յառաջապահ դիրքերում և միշտ առաջին հարւածը իրենք հասցնելով։

Իրենց յանդուգն ու անվեհեր քաջութիւններով հայ կամաւորական գնդերը լայն համակրութիւն են ձեռք բերել ռուս բանակի մէջ այն բոլոր շրջաններում, ուր նրանք շփում են ունեցել ռուս զինւորի հետ։ Ռուս զինւորը սովոր է հայ կամաւորի վրայ նայելու իբրև սրտոտ և անխարդախ ընկերոջ և սիրով է կուի գնում նրա հետ։ Թիկունքում դժբախտաբար, . .

. . . . . .

. . . . և այդ անկեղծ ցաւ է պատճառ հայ հասարակութեան։ Վշտացնում է և այն հանգամանքը, որ մինչև այժմ հայ կամաւորների գործունէութիւնը, նրանց ամենափայլուն ակտերը չեն յիշատակւել պաշտօնական հաղորդագրութիւնների մէջ, մինչդեռ, օրինակ, մեր վիճակից լատիշական դեռ նորերս կազմակերպւած գնդերի գործունէութիւնը մէկից աւելի անգամներ գնահատութիւն գտաւ բարձր կառավարութեան կողմից։ Ցանկանք, որ եկող տարի այդ սխալը ուղղւի, որով թէ հայ ժողովրդի և թէ կամաւորների սրտում կուտակւած դառնութիւնների մի մասը կփարատւի։

. . . . . .

. . . . . .

Այս բոլոր գովեստներն ու վարձատրութիւնները ապացոյց են կամաւորների ցոյց տւած օգուտների. Եւ իսկապէս, մեր գնդերը իրենց գոյութեան 15 ամիսների ընթացքում ոչինչ չեն խնայել իրենց որդեգրած նպատակին հասնելու համար։ Դրան ապացոյց այն բազմաթիւ սպանւածներն ու վիրաւորները, որ ունեցել են նրանք։ Դեռ ժամանակը չէ թւեր ու հաշիւներ հրատարակելու, բայց հրապարակի վրայ երևցածն էլ բաւական է համոզւելու համար, որ կամաւորական շարժումը մի չափազանց աչքի ընկնող երևոյթ է մեր իրականութեան մէջ և հապճեպ քննադատութիւններով ու կրքով չի կարելի գցել նրա արժէքը։

Կիրքն ու «քննադատութիւնը», դժբախտաբար, անպակաս եղան այդ շարժման շուրջը սկզբից մինչև այսօր։ Առաջ «քննադատում» էին անհամարձակ, վախվխելով—հանրային ոգևորութեան ալիքը շատ էր բարձր—յաջողութեան օրերին լռում էին և իրենք էլ խանդավառւում, իսկ հիմա, երբ այլևս չկայ սկզբնական ոգևորութիւնը, երբ իրար յաջորդող անյաջողութիւնները հասարակութեան սիրտը լեցրին պաղ վհատութեամբ, «քննադատողները» երևացին իրենց ամբողջ հասակով ու սկսեցին աջ ու ձախ սանձարձակութիւններ արձակել և օդը վարակել իրենց գարշահոտ բամբասանքներով ու խեղաթիւրումներով։

Բարեբախտաբար, ոչ հանրային կարծիքն է այդպիսիների ձեռքին, ոչ էլ պատմութեան դատավճիռը։ Հայ ժողովրդի լայն զանգւածները, ինչպէս և հայ մտաւորականութեան լաւագոյն մասը իրենց ամբողջ համակրանքով և գործակցութեամբ կամաւոր գնդերի հետ են։ Նրանք հասկանում են, թէ պատմական ինչ վեհ առաքելութիւն են կատարում ազգի համար այն հազարաւոր գաղափարական երիտասարդները, որոնք ոգով դաշտում իրենց արեան գնով պաշտպանում են մեր ժողովրդի նպատակը։ Նրանք գիտեն, որ ժամանակաւոր անյաջողութիւններից և պատահական թերութիւններից չի նսեմանայ այդ մեծ գործը, և նրանք պարծանքով կաղաղակեն Նոր Տարւայ առթիւ.

— Կեցցեն մեր հերոսները, կեցցեն մեր կեանքն ու պատիւը պաշտպանողները։

Մ. Վրացեան

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ 1915 Թ.

Չկայ մի թւական, որ այնքան սև, այնքան դաժան լինի, որքան 1915-ն էր։ Այս մասին շատ է խօսւել, ուստի աւելորդ կրկնութիւններից խուսափելու համար կուզէի մեր ամբողջական կեանքի անթիւ իրադարձութիւններից՝ մեր գաւառական կեանքի իրադարձութիւնները զատելով, մի ամփոփումն անել, ընթերցողին գաղափար տալու համար, թէ 1915 թիւը իր արհաւիրքներով ինչպէս է անդրադարձել գաւառի վրայ։

I

Պատերազմ

Այս թւականին պատերազմը շարունակւում էր աննախընթաց կատաղութեամբ։ Քաղաքացիական պարտքի հատուցումն էր հարկաւոր անծայր ու անվերջ։ Ու այդ պարտքը մենք ևս պիտի կատարէինք և, դրա հետ միասին նաև մեր ազգային պարտքը։

Դեռ նախընթաց տարին մեր գիւղերը ահագին թւով պահեստի զինւորներ և կամաւորներ ուղարկեցին պատերազմի դաշտ, որի հետևանքով ըզգալի եղաւ աշխատող ձեռքերի պակասը։ Իսկ 1915 թ. հերթից դուրս պատերազմ գնացին մեր 20 և 19 տարեկան պատանիները, որոնց վրայ աւելացաւ և առաջին կարգի ռատնիկների մի պակասելի կոնտինգենտ և, այդպիսով, գաւառը կարող և աշխատաւոր ոյժերից, համարեա թէ, բոլորովին զատարկւեց։

Բարեբախտաբար, պէտք է նկատել, որ ինչպէս պատերազմ գնացողները պատաւոր կերպով տարան իրենց քաղաքացիական և ազգային պարտականութիւնը, նոյնպէս և տանը Մացողները չլքւեցան, սևեռեա չեղան թէ իրենց անտեսութիւնը կարգաւորելու և թէ պատերազմողներին օգնելու գործում։ Հայ գեղջկուհին իր զինւոր ամուսնու տեղ առանց քաշւելու արօրի մաճն առաւ ձեռքը և զերանդին նոյնքան յաջողութեամբ էր բանեցնում, որքան իր զինւոր ամուսինը։ Իսկ այնտեղ, ուր որևէ մէկի գործը դանդաղ էր առաջ գնում, կարող բարեկամները կամ համայնքն էին օգնութեան հասնում։ Ու ընտանեկան հոգսերով ծանրաբեռնւած գեղջկուհին իր ամուսնական պարտականութիւնն էր կատարում, իր զինւորին գուլպայ, տաք շոր և փող ուղարկելով։

Իսկ համայնքները, իրենց հարազատների հետ միասին, չէին մոռանում և ընդհանուր գործի կարիքները և ամենայն սիրով նուիրաբերութիւններ էին անում «Կարմիր Խաչի» օգտին։

Որ գաւառը ամենայն բարեխղճութեամբ, տեղ-տեղ նոյն իսկ հերոսութեամբ է կատարել իր պարտքը դէպի պետութիւնը, դրան ամենափայլուն ապացոյց կարող են ծառայել այն բազմաթիւ գրագէտ և անգրագէտ գաւառացի զինւորները, որոնց կուրծքը զարդարւած է բազմապիսի շքանշաններով, առաւել ևս ս. Գէորգի խաչերով։ Ինչպէս չէիանալ, տեսնելով իր քաջութիւնների համար Նոր-Բայազէտցի Տիգրան Զարգարեանին տւած ս. Գէորգի 3 խաչերը։ Ինչպէս չուրախանալ. իր անօրինակ հերոսութիւնների համար Պողոս-քլիսեցի մի երիտասարդ, հազիւ գրագէտ զինւոր՝ ստացած ս. Գէորգի բոլոր չորս խաչերը, որով և պրապորշչիկութեան հասած։ Ինչպէս չոգևորւել Դիլիջանցի սպայ Նիկողայոս Մամեանի նմաններով, որ թէ ռուս-եւրոպական, թէ ռուս-տաճկական պատերազմների ժամանակ ցոյց է տւել ամենախիզախ կտրճութիւն, երիցս վիրաւորւել և իր քաջութիւնների համար 9 շքանշանով պարգևատրւել և ապա իր վերջին խիզախ քայլի զոհը դարձել՝ թշնամուն ի փախուստ դարձնելով։ Մինչև պակաս էր սպայ Սմբատ Բայբուրդցեանը—Կարսեցի, այդ հայ դպրոցի համեստ ուսուցիչը և ռուս զօրքի անվեհեր զինւորականը, որ մէկ վերքը վրան՝ նորից է յարձակ ում գործում թշնամու վրայ և չի վհատւում, մինչև որ այս անգամ արդէն թշնամու երկրորդ գնդակն է վերջ տալիս նրա ծաղիկ կեանքին։ Սակայն քանի՞ մէկը յիշենք, նրանք այնքան շատ են և իրենց գործերը գեղեցիկ, որ ամեն բան ասած լինելու համար հատորներ պէտք է գրել և ոչ թէ լրագրական սուղ էջերին դիմել։ Ահա դրանք են այդ գաւառի, այդ գիւղացու զաւակները, որ իրենց գործերով փակում են բոլոր զրպարտիչների անդուն բերանները և հակառակ մեր «էշարչիների», մեր ազգի անունը բարձրացնում։

II

Կամաւորները

Պատերազմ էր։ Այս պատերազմի մէջ մենք հանդէս եկանք ոչ միայն իբրև մի ուրոյն ազգ։ Ու մեր ազգային դատի յաղթանակի համար մեր կամաւորական խմբերը միացրինք ռուսական զօրքին, մեր ընդհանուր թշնամու դէմ։

Մեր կամաւորները արդէն համախմբած էին դեռ 1914 թ., իսկ 1915 թւին աշխարհիս բոլոր ծայրերից նորանոր կամաւորներ էին գալիս խոտացնելու կամաւորական շարքերը։

Այդ շարքերում գաւառն ևս իր պատկառելի տեղն ունեցաւ։ Իսկ գաւառներից այդ առթիւ աւելի մեծ պատւի արժանի են Ախալցխան, Ախալքալաքը, Ալէքսանդրապոլը և Գանձակը։ Որ Ախալցխան, Ախալքալաքը, Ալէքսանդրապոլը այդքան ջերմ մասնակցութիւն ունին կամաւորական գործում՝ հասկանալի է երկու գլխաւոր պատճառով. առաջին՝ որ նոյն տաճկահայ ժողովրդի մի հատւածն են, պատմութեամբ կապւած նրանց հետ, կրած նրանց տառապանքները և անհուն վրէժով լցւած, երկրորդ՝ որ սահմանամօտ են Տաճկաստանին, տեսած ու դատիարակւած այն ոգով, որով մեր առաջապահներն են 25 տարի, ըսկըսած Կուկունեանից մինչև այս օրերը։

Բայց այդ ինչ բացատրութիւն է Գանձակի գաւառը մեր միւս գաւառների՝ Ղարաբաղի, Նախիջևանի, Ղազախի, Լոռու և այլ գաւառների մէջ։ Մթթէ նրա ազգային գիտակցութիւնն է այնքան բարձր, որ այսօր ստւեր է ձգում մեր միւս գաւառների, նոյնիսկ Ղարաբաղի վրայ։ Ի հարկէ ոչ. պատճառը շատ պարզ է։ Թէ անհատի, թէ մարմինների դերը հասարակական կեանքում ոչ ոք չի կարող ժխտել։ Այս դէպքում Գանձակը բացառութիւն է կազմել, որովհետև կամաւորական խմբեր կազմող մարմիններն ու անհատները իրենց կոչման կատարեալ բարձրութեան վրայ են եղել կանգնած։

Գաւառական փոքրիկ Ախալցխան իր մի քանի փոքրիկ հայկական գիւղերով տւել է մօտ 150 կամաւոր, որոնցից 21 հոգու իր ծախքով ձիաւորել և ոտից ցգուխ զէնեցիկ կերպով հագցրել է և իբրև առաջին խումբ ճամբայ դրել։ Իսկ Մացածներից էլ մեծամասնութեանը իր ծախքով է հագցրել և ուղարկել։ Կամաւորներից ոմանց ընտանիքներին էլ ապրուստի միջոց է տւել։

Ախալքալաքը մի քանի ձիաւոր խմբեր է տւել իր ծախքով և բաւական հետևակներ։

Ալէքսանդրապոլը ևս տւել է բաւականաչափ հեծեալներ և հետևակներ իր ծախքով։

Գանձակի գաւառը շատ ծախքեր չի արել այն ուղղութեամբ, բայց թւով գերազանցել է բոլորին։

Կուի դաշտում առաջնութիւնը գանձակեցոց ու ախալցխացոց է պատկանում. նրանց մասին են շատ խօսում։

Կամաւորական գործին մեր բոլոր գաւառներն են մասնակցել նիւթապէս, բայց այդ ուղղութեամբ մեծ եռանդ նկատւել է Ախալքալաքի գաւառում։ Իմ ունեցած տեղեկութիւններից երևում է, որ հանգանակութեան գործը այնտեղ շատ լաւ է կազմակերպւած եղել։ Ամենաաղքատ գիւղերն էլ այնտեղ մի քանի անգամ փողեր են տրւել կամաւորների օգտին։

III

Գաղթականութիւն

Ռուս-տաճկական պատերազմ և տաճկահայ գաղթականութիւն, միշտ էլ երկու անբակտելի օղակներ են եղել, մէկը՝ պատճառ, միւսը՝ հետևանք։ Ու այս անգամ էլ կրկնւեց այդ օրէնքը աւելի ահաւոր, աւելի զարհուրելի իր որակով ու քանակով։

Ու մեր ամբողջ ազգը արձագանքեց գաղթականութեան անծայր տառապանքին, իսկ գաւառը՝ ամենից աւելի։

1915 թւի առաջին քառորդում, Օլթիից, Արդահանից, Արդանուշից և իրենց շրջաններից, Բասենից, Ալաշկերտից և Պարսկաստանից գաղթած բնաւեր ու տնաւեր մարդկանց—հայերի, ասորիների և յոյների 60 հազարանոց մի հսկայ զանգւած եկաւ, ծաւալեց Ախալքալաքի, Ալէքսանդրապոլի, Երևանի, Նախիջևանի, Սուրմալուի և այլ սահմանամերձ գաւառներում։ Հայ գիւղացիութիւնը մի անօրինակ գթասրտութեամբ անխտիր կերպով բոլորին էլ պատսպարեց իր աղքատիկ յարկի տակ։ Պատսպարեց ոչ միայն գաղթականներին, այլ և նրանց անասուններին—առնւազը մի ամիս իր վրայ առնելով նրանց ապրուստի հոգը, մինչև որ մեծ քաղաքներից զանազան կոմիտէներ օգնութեան կը հասնէին։

Իսկ այն, ինչ տեսաւ ու տարաւ մեր ազգատ ու անօթի գիւղացիութիւնը Վասպուրականի գաղթականութեան, 150 հազարանոց գաղթականութեան ներկայութեամբ, նրա անծայր տառապանքը սիրայօժար կիսելով՝ այդ արդէն վեր էր ամեն մի առաքինութիւնից։ Վասպուրականի գաղթականութիւնը, ի հարկէ, սահմանամերձ վայրերում տեղաւորել չէր կարող, ու տարածւեց շատ աւելի հեռուները—Նոր-Բայազէտի, Ղազախի, Փամբակի, Բորչալուի և Գանձակի գաւառները։ Ու ամեն տեղ, ուր որ դիմել են գաղթականները, սայլերով, ֆուրգոններով և զանազան գրասայերով ընդառաջել է կովկասահայ գիւղացիութիւնը և նրանց թշւառ վիճակը լալով տարել իրեն տուն, հացից՝ հաց, շորից՝ շոր տւել նրանց և ապրեցրել մինչև պետական և այլ օգնութիւնները վրայ կը հասնեն։

Հայ գիւղացիութիւնը այնքան ըզգայուն և համբերատար է, որ մեծ քաղաքներից վտարւած, իրենց ամբարտաւանացած արիւնակիցների հոյակապ ապարանքների ստւերներից վռնդւած թշւառների նորանոր խմբերին ևս տեղ է տւել։ Իսկ այն վայրերը, որոնք գաղթականութիւնից ազատ են եղել, նրանք էլ իրենց լուսան չեն խնայել։ Իսկ եթէ պատահել է մի տեղ, որ չի մասնակցել որևէ կերպ գաղթականութեան գործին, այդ էլ պետի վերագրել նրան, որ չի ունեցել նախաձեռնող մէկը։

Մի խօսքով գիւղացիութիւնը այս դէպքում արել է այն, ինչ ոչ ոք չի արել։

Մ. Այուցեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

(Մի առաջարկ)

Մենդեան տօները մօտենալիս դպրոցական վարչութիւնները սովորաբար մտածում են իրենց երեխաների տօնական հանդէսների մասին, որոնցից առաջին տեղն է բռնում տօնածառը։

Տարակոյս չկայ, որ մանկան հոգու համար չափազանց կազդուրիչ և ուրախալի են այդ տեսարաններն ու վայելքները, որոնց բացակայութիւնը ամենամեծ զրկանքը եղած կը լինի այդ փոքրիկների համար։

Բայց մի բոպէ մտածենք, թէ հայի ներկայ հատատարած սուգի ու թշւառութեան օրերին, այդ «մեծ զրկանք»-ի գնովը չի՞ կարելի արդեօք աւելի մեծ զրկանքների առաջքն առնել։

Թերթերում կարդում ենք ամեն օր՝ որ բազմաթիւ հայ որբեր Մացել են ոտարորիկ ու մերկ, առանց տաք զգեստների՝ այս ձմրան ցրտերին։ Չենք կարող մթթէ մի քանի սրտառուչ խօսքերով նկարագրել նրանց վիճակը մեր փափկասուն պղտիկներին, յուզել սրբանց հոգիները ընկերսիրութեան, իրերօգնութեան զգացումներով և կոչանել՝ որ փոխանակ գոյնզգոյն խաղալիկների ու քաղցրեղէնների՝ իրենց մի քանի կոպէկներով մենք գնենք տաքուկ շալիկներ ու գուլպաներ նրանց համար՝ որոնք զրկւած լինելով ամեն տեսակ հանգոյցից՝ զուրկ են և փոքրիկների ամենագերագոյն երջանկութիւնից—ծնողական սիրուց ու գուրգուրանքից։

Սրանով մենք թէ որոշ չափով օգնութեան կը հասնենք որբախնամ մարմիններին և թէ, միաժամանակ, այս մառաղ տարիքից մեր զաւակների սրտերում ցանած կը լինինք բարութեան ու այլասիրութեան ամենասուրբ սերմերը։ Դա կը լինի մեր լաւագոյն տօնածառը։

Ա. Հացագործեան

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

«Հորիզոն»-ի հետևեալ համարը լոյս կը տեսնի չորեքշաբթի, յունուարի 6-ին։

◆ Ի Նկատի ունենալով, որ Կովկասի հայ ազգաբնակչութեան մէջ կօսպերատիւ ընկերութիւնների թիւը չափազանց սակաւ է, Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ հիմնւեց մի սեկցիա, որը զբաղւելու է յատկապէս այդ հարցով։ Սեկցիան կունենայ իր առանձին հրահանգիչը, որի պաշտօնը կը լինի շրջագայել հայաբնակ վայրերը և հիմնել գիւղատնտեսական կօսպերատիւ հասատութիւններ։ Սեկցիայի անդամներն են՝ Ա. Կամսարական, Գ. Ռոտինեան, Ս. Նազարեան և Բ. Մկրտումեան։

◆ Հայոց Դրամատիկ ընկերութեան խորհուրդը, ընկերութեան պատւաւոր անդամ Գէորգ Զմշկեանի մահուան առիթով որոշել է՝ ընկերութեան դահլիճում կախել հանգուցեալի մեծադիր պատկերը, ներկայացնել ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովին հանգուցեալի յիշատակը յաւերժացնելու համար հետևեալ առաջարկները. 1) նշանակել մրցանակ հանգուցեալի անուան լաւագոյն ժողովրդական ինքնուրոյն պիէսի, առաւելապէս Թիֆլիսի կեանքից վերցրած, 2) յատկացնել որոշ գումար հանգուցեալի յուշարձանի համար, 3) հրատարակել հանգուցեալի թողած օրագիրը և տեղափոխել դէն Պետրոգրադից Թիֆլիս, թաղելու համար։

◆ Կովկասի Փոխարքային դեկտ. 31-ին ներկայացան զիներալ-լէյտենանտ Բէկով և զիներալ-մայոր Բինդերն, որոնք ընդունելութիւնից յետոյ Փոխարքայի կողմից հրաւիրւեցին նախաճաշի։

◆ Կովկասեան ճակատի զաղթականական գործը տնօրինող զիներալ-մայոր Թամամշևը, գնդապետ Բեթխուզովի ուղեկցութեամբ յունուարի 1-ին մեկնեց Կարս։ Նրան տեղապահ է նշանակւած Սլիւիցկի։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը ստացել է 30 վագոնի «նարեան» ալիւր և ցորեն փոխադրելու Թիֆլիսի Նահանգի, Բորչալու գաւառի հայ գիւղերի համար։

◆ Փոխարքայի քաղաքացիական մասի նախկին օգնական սենատոր Գետերսոնը, մեծ քանակութեամբ գրքեր է նուիրել Թիֆլիսի ապագայ պոլիտեխնիկումի գրադարանին. մինչև պոլիտեխնիկումի բացւելը, գրքերը կը մնան քաղաքային ժողովրդական գրադարանում։

◆ Երկուշաբթի, յունուարի 4-ին բեկոյեան ժամը 9-ին կայանալու Թիֆլիսի լրագրողների վարչութեան նիստը։

◆ Գաղթականական գործի առաջին խորհրդակցութեան յանձնաժողովը, Կովկասեան ճակատի փախստականների համար՝ 1916 թ. հաշիւին փ. խարքայի տրամադրութեան տակ դրել մէկ և կէս միլիոն ռուբլի։

◆ Բեթլեհէմի ծխական հոգաբարձութիւնը, ի նկատի ունենալով նեղ կայիս բացառիկ թանգութիւնը, իր վերջին ժողովում որոշեց մի ամսւան ռոճկի չափով նպաստ տալ դպրոցի եկեղեցու բոլոր ծառայողներին, խմբասների առթիւ, աշակերտ-աշակերտուհիների համար կազմակերպւած երեկոյթի ծախսերը որոշել է հոգալ իր սեփական միջոցներից։

◆ Հայոց Դրամատիկական ընկերութեան խորհուրդը յայտնել է Պետրոգրադ հանգուցեալ Գէորգ Զմշկեանի ազգականներին, որ խորհուրդը որոշել է հանգուցեալի դին, երբ ներկայ բացառիկ հանգամանքները անցնեն, փոխադրել Թիֆլիս թաղելու համար ուստի թաղման ծէսը Պետրոգրադում կատարել ոչ վերջնականապէս։

◆ Դեկտեմբերի 31-ին, արագընթաց գնացքով, ցերեկւայ ժամը 4½-ին Թիֆլիս ժամանեց Ներքին գործերի մինիստրի օգնական իշխան Վոլկոնսկի։

◆ Պետական Դումայի պատգամաւոր Աշէմեանը, որ ներկայումս գտնւում է Թիֆլիսում, մօտ օրերս կը վերադառնայ Պետրոգրադ։

◆ Այն ալիւրը, որ քաղաքային վարչութեան կողմից գնւած էր ՀԸԸ Ջանային ինտենդանտութիւնից, անպէտք է դուրս եկել ազգաբնակչութեան համար։ Քաղաքային սանիտարական բժիշկ Ն. Դ. Թատիսեանը և Գ. Ֆ. Նատիսը Թիֆլիսի մի քանի փուռերից ալիւրի նմուշները վերցնելով, ենթարկեցին քիմիական վերլուծութիւն և գտան, որ ալիւրի 80%-ը թեթև է, իսկ մնացած 20%-ը բոլորովին դառն է։

◆ Սկտեմբերի 31-ին, Սարիղամիշից և Բէկլի-Ահմեդից եկաւ № 210 սանիտարական գնացքը (համառուսական զեմստւային միութեան լի վիրաւոր և հիւանդ զինւորներով բոլոր հիւանդները թողնւած են Նաքիլուղի զինւորական հիւանդանոցի տնօրէնութեանը։

◆ Դեկտեմբերի 31-ին Թիֆլիս ներմուծւել՝ ալիւր—29 վ., շաքար 5 վագոն։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— «Рус. Вѣд.»-ն Բուխարեստից հեռագրում է, որ յոյները շտապով յետ են քաշում իրենց զօրքերը Սալոնիկ—Դոյրան գծից դէպի Վարդարի աջ ափի հովիտը։ Այդ բանը բացատրւում է նրանով, որ բոլգարները պատրաստւում են շուտով գործողութիւններ սկսել յունական հողի վրայ։ Յոյն-բոլգարական չէզոք հողաշերտ սահմանելու գործն ընդհատւած է, որովհետև բոլգարօ-գերմանացիներն անխուսափելիօրէն պիտի անցնեն յունական հող։

— Աթէնքի սերբական դեսպանը Սալոնիկ այցելելուց յետոյ պատմել է, որ դաշնակից զօրքերի հրամանատարները միանգամայն լաւատես հայեացք ունին Սալոնիկի մօտ տեղի ունենալիք կռիւների վերաբերմամբ և նոյն խոփափագում են, որ գերմանական արշաւանքին ժամանակին նաև բոլգարները։

— Սերբական նախկին զինւորական մինիստր Բոյովիչը գրացատրութեան մէջ յայտարարել է, որ երկու ամսից յետոյ Սկոպլիի դաշնակիցների տրամադրութեան տակ կը դնի հարիւր հազարանոց մի բանակ վերակազմւած և զինւած։ Դժւարանց ճանապարհներն Ալբանիայում ժ. խոչընդոտներ են հանդիսանում բոլգարների յառաջխաղացման համար։ Իտալացիների դեսանդ. բանիայում թէև անդամին նշանակութիւն ունի, սակայն հա

digitised by A.R.A.R.@

մանքները ստիպում են սերբերին թողնել Ալբանիան։ Աւստրո-գերմանացիների արշաւանքը Սալոնիկի դէմ կարելի է սպասել միայն մի տասից յետոյ, երբ նրանք կարող կը լինին հասցնել ծանր թնդանօթները։

— Բոլգարները յետ են քաշել իրենց զօրքերը Սալոնիկից և կենտրոնացնում են Գրիլէպի մօտ։ Վարչական իշխանութիւնը Մոնաստիրում անցել է գերմանացիների ձեռքը։

— Գարիզից հեռագրում են, որ գերմանացիները եռանդուն կերպով պատրաստւում են արշաւելու Սալոնիկի դէմ։ Սակայն միևնոյն ժամանակ շարունակւում են տարաձայնութիւնները գերմանացիների և բոլգարների միջև։ Բոլգարները պահանջում են արշաւանքին մասնակցելու հաւասար կարգալ, իսկ գերմանացիները նրանց հողային վարձատրութիւն են առաջարկում հիւսիսային Սերբիայում։

— Բոլգարիան սերբական արշաւանքի ժամանակ կորցրել է 120,000 մարդ։ Այդ կորուստները լրացնելու համար Բոլգարիայում զէնքի տակ են կանչւած 18 տարեկանները։ 19 տարեկաններն արդէն կանչւած են։ Այս երկու հասակները տալու են 90,000 հոգի։ Ուրիշ տեղեկութիւնների համաձայն, Բոլգարիան մտադիր է կազմել 5 նոր դիւիզիա։

— Դաշնակիցների զինուորական իշխանութիւնները Միտիլենայում ձերբակալել են աւստրիական, գերմանական և Թիւրքական հիւպատոսներին և լրտեսութեան համար մեղադրւողներին։

— Կոպենհագենից հաղորդում են, որ ամբողջ Գրուսիայում արգելւած են ժողովները թանգութեան խնդիրը քննելու համար։

— Շէյցարական դաշնակցութեան խորհուրդը մտադիր է հացի տոմսեր մտցնել, եթէ մօտիկ շաբաթների ընթացքում չբաբելաւի ալիւրի ներմուծումը։

— «Веч. Вр.»-ին հաղորդում են, որ դաշնակիցների օդանաւերի մի տարիր ռմբակոծել է Սոֆիան, անազին պանիկա գցելով Ֆերդինանդի մայրաքաղաքում։

— Բուխարեստից հաղորդում են, որ աւստրիացիները շարունակում են պարպել Զերնովիցը։ Դանուբի վրայով աւստրօ-բոլգարական զօրքեր են փոխադրւում Բուբովինա։

— „День"-ի ասելով յունուարի կիսին Բերլինում տեղի կունենայ Վիլհելմ կայսրի, Հինդենբուրգի, Մակենզէնի, Ցեպպելինի և Սանդերսի զինուորական խորհուրդ, ուր կը քննւի ռուսական և բարկանեան ճակատներում գործողութիւններին նոր ընթացք տալու խնդիրը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գորմոզ բանակ, 24-ին դեկտեմբ.

Կէս տարի աւել է, ինչ հարաւարևմտեան ճակատի Նախկին 2Ջ-ող հովիտ՝ Ցակոբ քան. Սառիկեանը տրկարութեան պատճառով ստիպւած եղաւ թողնել իր պաշտօնը։ Նրա հեռանալու օրից, որի մասին պաշտօնապէս յայտնւած է Էջմիածնի Սինոդին, մինչ օրս ճակատիս հայ զինուորները գտնւում են միանգամայն կարօտ խրախուսանքի և հոգեկան սփոփանքի։ Այդ տեսակէտից հայր Սառիկեանը մեծ հմտութեամբ բաւարարում էր վշտացած զինուորներին, լուսաբանելով նրանց հայ զինուորի դերը ներկայ աշխարհասասան պատերազմում։ Եւ նրա պատգամից ամենափոքրագի զինուորն անգամ հերոս կարած թռչել էր ուզում կուի դաշտ, ցոյց տալու հայի շնորհքը։

Սակայն հայր Սառիկեանի քրանաջան աշխատանքը վատ ազդեց իր ատողութեան վրայ։ Նա ստիպւած եղաւ իր սիրած ու փայփայած գործը թողնելու...

Այժմ, երբ աւելի է աճել և ամում է հայ զինուորների թիւը, մեծ կարիք է զգացւում քահանայի։

Այսօր, երբ զանազան ազգութեան և դաւանանքի պատկանող հոգևորական պաշտօնեաները այցի են շտապում իրենց բազմաչարչար որդոյ՝ իրենց գէթ վարկեանապէս փարատելու, հայ հոգևորականն իր խաչ ու աւետարանով պակասում է։ և հայ զինուորն, աչքը միշտ համփի, չի տեսնում իր հովիւն...

Աչքի առաջ ունենալով այդ բոլորը, Էջմիածնի Սինոդի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում հոգալ այդ մասին և չմոռանալ իր բազմաչարչար ցիր ու ցան զաւակներին...

Զինուոր Սասնիկ

ՌՈՒՍԱՀԱՅԱՏԱԿ ԳԵՐԻՆԵՐԻՆ ՕԳՆՈՂ ԹԻՖԼԻՍԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԿՈՉ

Արդէն քանի ամիս է, որ մարում են գերութեան մէջ մեր հազարաւոր պաշտպանները։

Սովը, ցուրտը, ամենաանհրաժեշտ շորի պակասութիւնը, ցաւը, հիւանդների վատ, անպատաւաբար, կոպիտ վերաբերմունքը, ստորացնող և ուժից վեր աշխատանքը... էլ ո՞ր մէկն ասենք,— այս է, ցաւ ի սիրտ, մեր գերիների դրութեան իսկական պատկերը։

Ամենից ծանրն այն է, որ մեր այս եղբայրները, հայրերը, ազիզ որդիներն ու ամուսինները կարւած են իրենց հայրենի օջախից, մօտիկներից, բարեկամներից, դառնապէս գիտակցում են, որ մենակ են, զրկի՛ ու աչքից ընկած՝ օտար երկրում...

Հապա ինչ պիտի զգան նրանք հեռու Գերմանիայում, Աւստրիայում ու Տաճկաստանում, երբ քաղցից ու սովից հիւծելով, մտիկ են տալիս, թէ ինչպէս իրենց միւս գերի եղբայրները, Ֆրանսիացիներն ու անգլիացիները, հաւասարապէս թէ ամեն օր իրենց հայրենիքից ընծաներ են ստանում, կուշտ են ու տաք հագնւած, մինչդեռ մեր գերի զինուորները ամիսներով շոր չեն փոխում ու իրենց բախտաւոր հարեւանների Ծացօրդներն են ուտում...

Ի՞նչու. որովհետև մեր դաշնակիցները հենց պատերազմի սկզբից էին կազմակերպել իրենց գերիներին օգնելու գործը, իսկ մենք, տանը Ծացածներս ու խաղաղ կեանքի բոլոր վայելքներից օգտւողներս, ի մեծ ամօթ մեզ, միայն այժմ ենք անում մեր առաջին քայլերը՝ թեթևացնելու նրանց վիճակը, որոնք զոհել էին մեզ իրենց ամենաթանկագին բաժինը—ազատութիւնը։

Թիֆլիսում նորեկս կազմակերպւած գերիներին օգնող կոմիտէն այս մեծ՝ Նոր-Տարւայ ու Ծննդեան տօներին դիմում է Թիֆլիսի բոլոր քաղաքացիներին ջերմ կոչով՝ ով ինչքան կարող է, չքաշւելով նէրի գումարից՝ օգնի մեր թշուառներին, նուիրաբերելով կոմիտէին փող, ուտելեղէն (սուխարի, թէյ, շաքար), ծխախոտ, գրքեր, շորեր և անմնացէս աշխատելով կոմիտէի մէջ։

Եւ այժմ հաղորդակցութիւն է հաստատւած շէյցարական Բերն քաղաքի գերի զինուորներին օգնող կոմիտէի հետ. նրա անունով արտասահման է փոխադրւած մի քանի տասնեակ ծանրոց, ընդհանուր առմամբ հազար ֆունտի չափ՝ պաքսիմաթ, թէյ, շաքար, տաք շորեր, կրուպա, գրքեր և այլ իրեր։

Մօտիկ ապագայում կոմիտէն կապեր է հաստատելու միւս նման կազմակերպութիւնների հետ ևս՝ Ստոկհոլմում, Հաագայում, Կոպենհագենում։

Անդամագրութիւնը (անդամավճարը՝ 50 կոպէկից սկսած—ամսական), նուէրները փողով և իրերով ընդունւում է կոմիտէի բիւրոյում (Измайловская, 10), Ե. Ֆ. Ցզյինսկու մօտ (Ольгинская, 6, ժ. 6—8) և Մ. Գ. Շինդերի տանը (Великокняжеская, 2-я Женская Гимназія)։

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ԱՂԱԽԻՆ

կամ ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ հարկաւոր է տակաւանդամ ընտանիքում։

Օլգինսկայա 3, բնակ. 16, Մելիք-Ադամեանի տանը։ 0—1

1110

ԵՂԲԱՅՐ Վաանեցի ՂԵՒՈՆԴ ՋՐԲԱՇԽԵԱՆ,

որ գտնւում է Հարաւային Ամերիկայի Արջէնթինի Դաշնակցութեան ԲՈՒԻՆԷՍ-ԱՑՐԷՍ քաղաքը, մի տարի է լուր չունիմ, խնդրում եմ տեղի հայրենակիցներից մի տեղեկութիւն հեռանալ հասցէով. Тифлисъ, Коджорская ул., № 5, Рубенъ Джрбашхянъ.

1107 5—1

Զ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ „ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ"
—ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ—
Վաճառւում են հետևեալ գրքերը

1. Հայկական գեղագրութիւն, Ա. Վ. Գալֆայեանի, Գարիզ 1859 թ. (հազւագիւտ գեղանատոր հրատարակութիւն) . . 1 ռ. —
2. ՄԻՆԱՍ ՁԵՐԱԶ-ի «Ինչ շահեցանք Բերլինի վեհաժողովէն» . 20 կ.
3. » » «Հայաստան և Իսալիա» . . . 20 կ.
4. Դասագիրք ազգային պատմութեան, Երուսաղէմ 1870 թ. . 60 կ.
5. Արկածք Վարդանայ Մամիկոնեանոյ, Վիեննա 1869 թ. . 1 ռ. —
6. Հանրամատչելի բառարան օտարազգի բառերի, Տէր-Ղազարեանի 1 ռ. —

Վերադիր վճարով գնողները պէտք է զրկեն կանխավճար. ճամբածախքը գնողի հաշիւին. դիմել՝ Тифлисъ, Кавказская Книжная Торговля, С. И. Грикуровой.

1080 3—2

ԱՌԵՒՏ. ԵՒ ԱՐԴԻՒՆ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹ. ՆԵՐԲՈՒՑ ԳՏՆՒՈՂ
ՀԱՇԻՎՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Ն. Ո. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
(Գոյութիւն ունի 1895 թ-ից)
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
Դասընթացը 4-ամեայ՝ ամենօրեայ պարապմունքներով։
Խնդիրքների ընդունելութիւնը դեկտեմբերի 15-ից։ Պարապմունքների սկիզբը յունուարի 15-ից 1916 թ.։ Ծրագիրը և կանոնները ուղարկւում և տրւում են ձրիաբար, կուրսերի դիւանատունը, Թիֆլիս, Նիկոլայևսկայա փողոց, № 22, հեռախօս № 7—44։

860 0—7

ԱՌԵՒՏՐ. ԵՒ ԱՐԴԻՒՆ. ՄԻՆԻՍՏՐ.
ԹԻՖԼԻՍԻ № 24 ՍՏՈՒԳԻՉ ՊԱԼԱՏԸ
ՁԱՓՍԵՐԻ ԵՒ ԿՇԻՌՆԵՐԻ
Միխայլովսկի պրոսպեկտ, № 117.

Հաղորդում է, որ համաձայն. Առևտր. կանոն. 748-րդ և 758-րդ յոդ. բոլոր չափսերը և կշիռները պէտք է ունենան իրենց վրայ ստուգիչ պալատների կնիքը. այդ կնիքները այժ ունեն երեք տարեայ ժամանակաբնութագրում, որի համար խնդրում է բոլոր առևտրական և առևտրա-արդիւնաբերական հիմնարկութիւններին, դեղատների պահեստների, գործարանների, վագոնների, գրասենեակների, բանկերի և այլն մասնաւոր, ընդհանրական և տէրունական հիմնարկութիւններին ներկայացնել բոլոր կշիռները, կշռաքարերը, սահմէնները, արշինները, հեղուկների չափերը, գինու, սպիրտի, օղու, գարեջրի և կաթի, ջրի տակառները, գարեջրի, օղու և այլն. այսինքն այն բոլոր առարկաները, որոնցով չափւում և կշռւում են, որոնք չունին կնիք և երբ կնիքն էլ բացի 1913 թ. սկզբունական և կրկնողական կնքելու համար։ Հակառակ դէպքում կշիռները և չափերը կը վերցւեն վերաքննելու ժամանակ տէրերից և վերջինները կենթարկւեն քրէական պատասխանատուութեան համաձայն իր պատժագրքի 1176-րդ յոդւածի. կնիքները և չափերը ներկայացնում են ուղիղներ, հակառակ դէպքում չեն կնքւում, իսկ կնքավճար չեն վերադարձնում։

Ժամանակ Թիֆլիսի համար 1916 թ.

Յունուար ամսում I, II, III և IV բաղաքամասերում.
Փետրուար և մարտ ամիսներում V, VI, VII և VIII բաղաքամաս.
Մարտ ամսում IX, X, XI և XII բաղաքամասերում.

Ներքևում յիշւած տեղը կուղարկւեն վերաստուգիչները.

Ապրիլ ամսում Սուխում, Փոթի, Քութայիս, Տկիբուլի և Ծոնի։ Մայիս ամսում Զուգդիդի, Ռոպի և Անակլի։ Յունիս ամսում Սամտրեդի, Շուլաւէր և Եկատերինենֆելդ։ Յուլիս ամսում Ախալցխա, Ախալքալաք, Դուշէթ, Թելաւ և Սղնախ, Օգոստոս ամսում Գորի։

Յունուար 1916 թ.

Կառավարիչ՝ Ա. ՌԷԶՎԵԱԿՈՎ

1112 1—1

Լոյս տեսաւ
ԳՈՒՐԳԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆՈՒ
ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՀՈՎԵՐ
ՊՕԷՄ, գինը 40 կ.
Հրատարակութիւն Գերգ Դայֆէճեանի։
Դիմել՝ Тифлисъ, почтовый ящикъ № 122.

1101 5—3

ՄԱԿ. ՀՄԶԿԵԸՆԻ 1916 Թ.
—ՕՐԱՑՈՑՑՆԵՐԸ—
Վաճառւում են Կովկասի քաղաքների նշանաւոր գրախանութներում
ՏՈՑԻՆԸ 20 կ., ՍԵՂԱՆԻՆԸ 30 կ. և
Армянск. Календарь
10—2 съ предсказ., 20 к. 1090

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԵՆ
„ԱՐԱՄԱԶԴ"
1916 թ.
Գատի և ծոցի պատկերազարդ
ՕՐԱՑՈՑՑՆԵՐԸ
Ծոցի օրացոյցին կցւած է ԵՐԱԶԱՆ
Վաճառւում են՝
Գահեսը Թիֆլիսում Մատինեանի խանութում, Ճուլոմի Բ. Տէր-Մահակեանի խանութում և Բագի բոլոր գրավաճառանոցներում։ 1089 10—5

ЗАПОРЪ
КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРОЙ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО, ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО"
М-ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М-ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3, ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.

806 40—22

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
Ճոխացրած և վերամշակւած
(18,000 բառ, 662 էջ)
ԳԻՆՆ է 1 ռ. 25 կ., Վերադիր վճար. 1 ռ. 73 կ.։
Նոյն հեղինակի՝
ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԻՆՆ է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։
Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. домъ, А. И. Туманову.
846 30—20

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ ՊԱՏՎԷՐՆԵՐ
ՄԱՐԴԻԿ ՏԷՐԷՆ
ՀՈՅՍԵՐԻ ԵՎ ՓՅՈՓՈՒՀԻ ԳԵՂ. ԽԱԶԻԿԵԱՆՆԵՐԻ
ՄԱԳԱԶԻՆ ԵՂԲ. ԽԱԶԻԿԵԱՆՆԵՐԻ
ԲԱԹՈՒՄ, Լորիս-Մելիքովսկի փող.
Միշտ կարելի է գտնել ԱՐԱԲԱԿԱՆ-ՀՆԴԿԱԿԱՆ և ԲՐԱԶԻԼԻԱԿԱՆ ամեն տեսակի թարմ սուրճեր, ռուսական, արտասահմանեան գործարանների և սեփական արտադրութեան։

Արաբական-հնդկական սուրճ ֆունտը	1 ռ. 10 կ.—1 ռ. 60 կ.	
Ֆրանսիական » »	1 ռ. 10 կ.—1 ռ. 60 կ.	
Թուզի սուրճ (инжирное)	— 50 կ.	
Ջուտի (джутовый)	— 40 կ.	
Սոյ-արգօ	— 25 կ.	
Ժիտան	— 25 կ.	
Գարիի	— 15 կ.	939 16—15

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱՐ. ՄԻՆԻՍՏ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՒՈՂ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
(Երկու սեռի համար)
Թիֆլիս, Միքայէլեան պրոսպ. № 24, հեռախօս 976։
Խնդիրների ընդունելութիւնը յունուարի 1-ից։ Զբաղմունքները կը սկսւեն յունուարի 15-ից։ Ծրագիրն ու կանոնները ուղարկւում և տրւում են ձրի, կուրսերի շէնքում։
862 15—5

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ-ԵԱՊՈՆԱԿԱՆ
ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ
Ա. ՁԱՐԱԽՁԵԱՆԻ
Թիֆլիս, Գոլովինսկի պրոսպ. № 14, Գալաս-Հօթէլի դիմաց

Գտնւում են մեծ քանակութեամբ նորոյթներ հազւագիւտ գեղեցկութեամբ և ամեն տեսակի ոճերով հարուստ նէրի առարկաներ։ Ցանձնարարում ենք բոլորին նայել մեր ցուցահանդէսը և համոզւել, թէ որքան գեղեցիկ են մեր իրերը։

Ցարգանօք՝ Ա. ՁԱՐԱԽՁԵԱՆ

1099 15—3

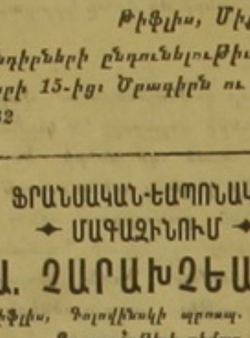

ՕԳՏԻԵՑԷՔ ՅԱՐՄԱՐ ԱՌԻԹԻՑ
ՁԵՌՔ ԲԵՐԵՑՔՈՒ
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՇԷԲԵՐՁԵԱՆԻ
ՀԻՊՆՈՏԻԶՄԻ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄՏՔԻ ՔԱԶԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԿՈՒՐՍԵՐԸ

Այս նոր կուրսերը մասնաւորապէս պատրաստւած են այն նպատակով, որ ընթերցողը կարողանայ տեղեկանալ Հիպնոտիզմը առանց ուսուցչի, առանց մեծ ծախքերի և առանց միջնորդի սոսկ մտքի ոյժով։

Ընթերցողը Հիպնոտիզմին տիրապետելուց յետոյ, կարող է բուժել զանազան տեսակ հիւանդութիւններ, որոնք նշանակւած են 32—եր. դասում։

Հիպնոտիզմով կարելի է վերացնել վատ սովորութիւններ երեխաների մէջ. զղջութիւն, ծուլութիւն, ծխել, մի խօսքով արմատախիլ անել ինչ որ վատ է ու ներշնչել ինչ որ լաւ է և օգտակար։

Հիպնոտիզմով դուք կարող էք ուղարկել ձեր ենթակային հեռու վայրեր, ուր գտնւում են ձեր սիրելիները և բարեկամները, որ նրանցից տեղեկութիւն բերի ձեզ։ Հիպնոտիզմով դուք կարող էք, բացի գաղանիքների մէջ թափանցելուց, տալ և ապէցուցիչ և ծիծաղ առաջ բերող սէանսներ (տեսարաններ)։ Հիպնոտիզմով դուք կարող էք իմանալ ով է վերցրել ձեր իրերը, կամ ուր էք կորցրել, կամ թաղցրած իրերի տեղը։

Արժէքի և ուրիշ բացատրութիւնների համար պիտի դիմել նամակով հետևեալ հասցէով. Сусанна Шекержянъ, Вельяминовская ул., № 22, Тифлисъ.

773 20—14

ՍՏԱՑԻԱԾ Է ԲԱԳԱԺՈՎ
Մեծ քանակութեամբ ամեն տեսակի թարմ շոկոլադ, անմիջական կերպով ԷՅՆԷՄԻ գործարանից
Հատավաճառ և մեծաքանակ վաճառք, դեկտեմբերի 31-ին և յունուարի 1-ին։
ԳՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐԻՑ ԷԺԱՆ
Հասցէն. — Т.д. К. О. Акопянъ, Тифлисъ, Эриванск. пл. Пушкинская, 3, верхній этажъ, надъ конторой фирмы „Треугольникъ".

86 2—2

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկերութեան։ Дозв. воен. цензр. Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул., 22.

digitised by A.R.A.R.@